

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 6.

Uit deze bron kun je de conclusie trekken dat de opstand tegen koning Filips II:

- een burgeroorlog is en
- een godsdienstoorlog.

2p **8** Leg dit met de bron uit.

In 1585 werd in Franeker, toen een stad met een universiteit, de eerste Hortus Botanicus (botanische tuin) opgericht. In 1594 volgde de universiteitsstad Leiden dit voorbeeld. In deze botanische tuinen werden planten uit verre landen verzameld en bestudeerd, zoals aardappelen, maïs, tomaten, tulpen en tabak.

De oprichting van botanische tuinen past bij twee kenmerken van die tijd.

4p **9** Noem die twee kenmerken en geef per kenmerk aan waardoor deze past bij het oprichten van een botanische tuin.

Gebruik bron 7.

In de buitenlandse handel van de Republiek is naast verandering ook continuïteit te zien.

2p **10** Leg uit welke continuïteit zichtbaar is.

Gebruik bron 8.

De opdrachten waarmee de ontdekkingsreizigers van de zestiende eeuw op reis gestuurd werden, verschillen van de opdracht van James Cook in de achttiende eeuw.

3p **11** Licht dit toe door:

- eerst de opdracht van James Cook te noemen en
- daarna een verschil te noemen tussen deze opdracht en de opdrachten voor ontdekkingsreizigers in de zestiende eeuw en
- ten slotte een verklaring te geven voor dit verschil.

In de achttiende eeuw vindt een uitbouw van de Europese expansie plaats.

2p **12** Leg uit welk verband er bestaat tussen de uitbouw van de Europese expansie en de trans-Atlantische slavenhandel.

De Engelse abolitionisten aan het einde van de achttiende eeuw richtten zich in hun eerste campagnes op de afschaffing van de trans-Atlantische slavenhandel, omdat zij verwachtten dat door afschaffing van deze handel het lot van de slaven in Amerika zou verbeteren.

2p **13** Leg uit welke redenering zij daarbij volgden.

Gebruik bron 9.

Stel: Je doet onderzoek naar de Franse Revolutie van 1789 en gaat uit van twee mogelijke oorzaken:

- 1 de belastingdruk was te hoog en
- 2 het Franse volk haatte Marie-Antoinette.

Dan vind je deze brief. In deze bron komen beide oorzaken naar voren.

- 4p **14** Leg uit waarom deze bron beter bruikbaar lijkt voor een onderzoek naar de hoge belastingdruk, maar minder bruikbaar lijkt voor een onderzoek naar de populariteit van Marie-Antoinette.

Vroegmoderne tijd

bron 6

Willem van Treslong is in 1572 als kapitein van de Watergeuzen (opstandelingen tegen de koning van Spanje) betrokken bij de strijd in Holland en Zeeland. Hij stuurt een brief aan het bestuur van de Zeeuwse havenstad Brouwershaven

Vereerde, wijze heren en bestuurders van de stad Brouwershaven. Wij delen u mee dat wij morgenvroeg met onze schepen bij u willen komen en maken u bekend dat wij er niet op uit zijn bestuurders of burgers ook maar de geringste schade te berokkenen. Wij willen de afgoderij vernietigen die ons noodzaakte onze bezittingen te verlaten. Wij zoeken papen (een scheldwoord voor katholieke geestelijken), monniken en andere roomse misdadigers. Wij beloven dat wij mensen die de stad willen verlaten geen haar zullen krenken, maar hen veeleer geleide geven of willen helpen. Mocht U echter tegenstand bieden dan zullen wij u gevangen nemen en alles wat zich binnen ons bereik bevindt in brand steken.

bron 7

Een tabel

Schatting van de in- en uitvoer van de Republiek (in miljoenen guldens)

	ca. 1650	ca. 1720	ca. 1770
Uitvoer naar			
Europa	115	83	92
buiten Europa	5	7	8
totaal	120	90	100
Invoer uit			
Europa	125	84	105
buiten Europa	15	24	38
totaal	140	108	143
Handelsbalans	-20	-18	-43

bron 8

James Cook (1728-1779) is een Britse ontdekkingsreiziger. Over een van zijn reizen schrijft hij in 1777

Ik had de opdracht om na Kaap de Goede Hoop zuidwaarts te zeilen en te proberen te stoten op Kaap Besnijdenis, die volgens de heer Bouvet (een Franse ontdekkingsreiziger) moest liggen op 54 graden zuiderbreedte en ongeveer 11 graden oosterlengte van Greenwich. Als ik die kaap vond, moest ik onderzoeken of hij tot het vasteland behoorde of een deel van een eiland was. In het eerste geval moest ik een zo groot mogelijk gebied nauwkeurig onderzoeken, en er aantekeningen en waarnemingen van alle slag over maken die nuttig konden zijn voor scheepvaart of handel, of strekken tot bevordering van de natuurkennis. Ik moest op deze manier verder gaan en ontdekkingen doen, afhankelijk van de omstandigheden in westelijke richting of naar het oosten. Daarbij moest ik (...) mijn ontdekkingen voortzetten tot zo dicht mogelijk bij de Zuidpool.

bron 9

Marie-Antoinette was een dochter van de keizer van Oostenrijk. Zij trouwt in 1770 met de Franse kroonprins, de latere Lodewijk XVI. In 1793, vier jaar na het begin van Franse revolutie, worden Marie-Antoinette en haar man onthoofd. In een brief uit 1773 aan haar moeder, de keizerin van Oostenrijk, schrijft Marie-Antoinette

Versailles, 14 juni 1773

Mijn liefste moeder,

Op dinsdag had ik een feest dat ik nooit zal vergeten. We maakten onze entree in Parijs. We ontvingen alle eer die we ons maar konden voorstellen, maar dat was -hoewel het heel goed was- niet wat mij het meest ontroerde. Wat echt aandoenlijk was, was de tederheid en de oprechtheid van de arme mensen, die, ondanks de belastingen die te zwaar op hen drukken, opgetogen waren ons te zien. Toen we gingen wandelen in de Tuilerieën was daar een zo grote menigte dat we drie kwartier stil stonden. De kroonprins en ik gaven herhaaldelijk het bevel aan de Garde om niemand te slaan, wat een goed effect had. Er heerste zo'n goede orde dat de hele dag, hoewel een enorme menigte ons overall volgde, niemand gewond raakte. Toen we terugkeerden van onze wandeling gingen we naar een open terras en bleven daar een half uur. Ik kan je de gevoelens van vreugde en affectie die iedereen aan ons toonde niet beschrijven, mijn lieve mamma. Voordat we ons terugtrokken, wierpen we de mensen kushanden toe, tot hun grote plezier. Wat een gelukkige omstandigheid is het voor personen van onze rang om de liefde van een hele natie zo goedkoop te verkrijgen. Maar er is niets kostbaarders; dat voelde ik duidelijk en ik zal het nooit vergeten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.